

УДК 355.8:378.147

Яцух О.В., к.с.г.н., доцент

Бурич К.О., магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА МАГІСТРІВ ЯК ПРОГРЕСИВНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті показано, що вірно організована самостійна робота створює сприятливі умови для розвитку пізнавальних здібностей студентів і активізації їхньої роботи на заняттях. Охарактеризовано основні засади й принципи організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах. Наведено теоретичні основи та обґрунтовано прикладну цінність різних форм самостійної роботи в поточній педагогічній діяльності.

Ключові слова: самостійна робота, болонська освіта, студенти, цивільна безпека.

Постановка проблеми. Упровадження Європейських стандартів у систему вищої освіти в Україні, приєднання до Болонської декларації супроводжується суттєвою перебудовою технології навчання.

В умовах включення України до Болонського освітнього процесу особливо гостро постає питання організації та контролю самостійної роботи студентів [1]. Самостійна робота студентів, її наповнення й організація – досить рутинні задачі, але їх включеність у загальний комплекс проблем підвищення ефективності вищої освіти на сучасному етапі додає їм нове значення і нову якість. Тим часом сформоване у вищій школі співвідношення обсягів аудиторної і самостійної роботи студентів входить все більше в протиріччя із сучасними тенденціями організації навчального процесу. І хоча зараз увага більшості дослідників звернена на проблему зовнішнього контролю (де розглядаються параметри, на значеннях яких базуються висновки атестації, акредитації і ліцензування), але все більш актуальною стає і необхідність створення внутрішньовузівських систем оцінки якості освіти, в яких повинні бути зацікавлені, насамперед, самі вузи.

Вища школа поступово переходить від передачі інформації до керівництва освоєнням студентами навиків самостійної роботи, яка є особливою формою навчальної діяльності і спрямована на формування самостійності студентів, засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навиків, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних груп проблем, що впливають на забезпечення якості підготовки фахівців, показує,

що однією з основних стає проблема організації навчальної діяльності, адекватної сучасним вимогам, пропонованим до рівня підготовки професіоналів. Тобто ці професіонали повинні володіти не тільки теоретичними знаннями, а й мати орієнтованість у сучасних ринкових відносинах і навички практичної діяльності на підприємствах. Нині як в нашій країні, так і за кордоном йде інтенсивний пошук таких методів, засобів і форм організації процесу навчання, що дозволили б стимулювати пізнавальну активність і самостійність майбутніх фахівців [2]. Не є виключенням у цьому відношенні і підготовка магістрів з цивільної безпеки.

Ми орієнтувалися на роботи Коротяєва Б.І., Підкасистого П.І., Князян М.О. [3], Туркіної М.В. [4], Кременя М.Г. [5] та ін., в яких самостійна робота розглядається як складова загальних проблем наукової організації праці: усунення нераціональних затрат часу; визначення функціональних можливостей людини; намагання навчити студента робити самостійні висновки; уміння використовувати матеріал, здобутий в результаті самостійного опрацювання наукової літератури. Відповідно до цього організація самостійної навчальної роботи студентів сьогодні для навчального закладу III-IV рівня акредитації є актуальною проблемою. Адже сформувані навички самостійності можна шляхом ефективного управління самостійною роботою студентів.

Формулювання цілей статті. Основним завданням даної статті є аналіз організації самостійної роботи магістрів спеціальності «Цивільна безпека» в умовах кредитно-модульної системи освіти та закріплення отриманих знань за рахунок вдосконалення методів самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Самостійна робота студентів є невід'ємною частиною навчального процесу в аграрних вузах і мусить складати не менше третини обсягу учбового часу студента. Причому на кожному наступному курсі кількість годин з усіх дисциплін неухильно зростає. Сьогодні у вищій школі навчальний процес повинен переорієнтуватися на самостійну індивідуальну роботу студента. З'ясовано, що якість підготовки майбутнього фахівця з цивільної безпеки значною мірою залежить від рівня організації самостійної роботи у навчальному закладі та контролю за її ефективністю. Зі сказаного виходить, що головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення, поглиблення одержаних на заняттях знань та самостійне вивчення і засвоєння нового матеріалу без сторонньої допомоги. Місія викладача університету в даному питанні полягає в тому, щоб допомагати студентам формувати в собі бажання і вміння самостійно вчитися.

Завдання самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі: розвивати у студентів навички самоуправління; навчати студентів самостійно працювати над літературою; забезпечувати засвоєння студентами теоретичного матеріалу; забезпечувати оволодіння студентами практичними навичками; виробляти потребу в творчому сприйнятті навчального матеріалу

і його осмисленні; набутті навичок щоденної самостійної роботи в одержанні й узагальненні знань.

Спробуємо проаналізувати організацію самостійної роботи магістрів зі спеціальності «Цивільна безпека» в умовах кредитно-модульної системи освіти.

Зауважимо, що успішність самостійної роботи студентів зумовлюється насамперед підготовленістю їх до такої навчальної діяльності. За своєю суттю самостійна робота передбачає максимальну активність студентів у різних аспектах організації розумової праці, пошуку гармонії, прагненні зробити знання переконливими.

Якщо ще взяти до уваги результати досліджень учених США щодо ефективності засвоєння знань під час тих чи інших форм навчання (лекції – 5%, читання – 10%, відео, аудіо матеріали – 20%, демонстрація – 30%, дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших – 90% [6], то можна підсумувати, що для суттєвого поліпшення якості засвоєння знань, тобто підготовки фахівця, потрібно вдвічі чи втричі зменшити обсяг навчально-методичних матеріалів (підручників, посібників), готувати спеціальні навчальні підручники (доступні, лаконічні, з компактними узагальнювальними матеріалами та ін.) для самостійної роботи студентів.

Що розуміється під самостійною роботою студентів? У відповіді на дане питання маємо суперечливість, викладачі визначають самостійну роботу студентів, виходячи з власного життєвого і педагогічного досвіду.

Одні з них вважають, що самостійна робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка здійснюється під керівництвом викладача в різних формах навчання. Інші ж думають, що самостійна робота студентів у часі і просторі відділені від навчального процесу, і тому позааудиторна самостійна робота ведеться без особистої участі викладача. Його керуючі впливи здійснюються опосередковано – через інформаційно-аналітичне й учбово-методичне забезпечення, в якому відбувається концентрація досвіду (знань, умінь, способів діяльності) і способів його передавання (безпосередні вказівки – інструкції дій).

На нашу думку, самостійна робота студентів – це важлива форма вмілого процесу під керівництвом і контролем викладача, у ході якого відбувається творча діяльність з набуття і скріплення наукових знань. Професійне зростання фахівця як ніколи залежить від уміння виявити ініціативу, вирішити нестандартне завдання, від здатності до планування і прогнозування результатів своїх самостійних дій. Це переорієнтує самостійну роботу з традиційної мети – простого засвоєння знань, набуття умінь і навичок, досвіду творчої і науково-інформаційної діяльності – на розвиток внутрішньої і зовнішньої самоорганізації майбутнього фахівця, що активно перетворить відношення до одержуваної інформації, здатності вибудовувати індивідуальну траєкторію самонавчання. Останнє особливо актуально у зв'язку з розвитком нових форм освітнього процесу: екстернату, дистанційного навчання, системи безперервного навчання.

Самостійна робота студентів є однією з форм навчально-виховного процесу, що охоплює як доаудиторну, аудиторну, так і позааудиторну роботу студентів та розвиває самостійність мислення, сприяє виробленню відповідних навичок.

Позааудиторна робота спрямовується викладачем з метою покращення її якості для студентів, на початку семестру з кожної теми самостійної роботи подається список рекомендованої літератури, пропонуються методичні вказівки. Такий вид роботи дозволяє студентам використовувати знання на практиці, розширює і поглиблює ці знання, підвищує успішність студентів та їх зацікавленість навчанням.

Аудиторна самостійна робота будується, в основному, за такими напрямками: створення відповідних виробничих ситуацій з наступним обговоренням напрямів вирішення в присутності викладача; вирішення варіантів завдань, запропонованих викладачем. Викладання самостійної роботи контролюється на кожному поточному практичному занятті і обов'язково на підсумковому занятті з модуля, на якому за якість виконання самостійної роботи виставляються окремі бали.

Варто зауважити, що практикою перевірена ефективність обох форм самостійної роботи: аудиторної, яка проходить під час навчальних занять, коли викладач може при потребі надавати консультацію, доповнити інструктаж, перевірити виконання роботи; позааудиторної, тобто тієї, яка виконується студентом у довільному режимі, в зручній для нього час, часто поза аудиторією.

Виходячи з цього, викладач має організувати і забезпечити ефективність самостійної роботи студентів. *По-перше*, студентам необхідно надавати допомогу в засвоєнні рекомендованої літератури. Досвід свідчить про те, що не всі студенти вільно орієнтуються в джерелах, часто не вміють підібрати необхідну інформацію до певної теми. Потрібно індивідуально вчити студентів складати конспект та користуватися ним. *По-друге*, слід систематично проводити фронтальний контроль за результатами самостійної роботи. *По-третє*, викладач повинен будувати методичні принципи за основним критерієм ефективності самостійної роботи студентів-поєднанням показників, що визначені метою навчання, з отриманими результатами. Нині зростає рівень інтелектуальних запитів студентів і водночас розробляються нові технології навчання. Нові методи та форми потрібні не лише під час контролю рівня засвоєння знань чи подачі нового матеріалу, а й в організації самостійної роботи студентів. Усе це вимагає пошуків таких форм та методів навчальної роботи у вищих навчальних закладах, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, відповідальність як особистісні риси характеру.

Специфіка підготовки студентів у вищому навчальному аграрному закладі зумовлена цілями й особливостями їхньої майбутньої професійної діяльності, необхідністю здійснювати важливі функції, діяти не за шаблоном дослідження, а за аналізом результатів своєї роботи. Це може бути успішно реалізовано в практичній діяльності фахівця з цивільної безпеки лише за

умови, коли в основі підготовки фахівців в аграрному вузі є логіка розвитку й розгортання системи професійної самостійної діяльності.

Відомо, що існують певні труднощі щодо планування, організації та здійснення контролю самостійної роботи, що зумовлено, здебільшого, суб'єктивними причинами: недостатньою сформованістю в студентів навичок самостійної пізнавальної діяльності та низьким рівнем оволодіння викладачами методикою організації самостійної навчальної діяльності студентів у специфічних умовах аграрної освіти.

Суперечності між вимогами, що постають перед фахівцями в сучасних умовах, та рівнем їхньої готовності до професійної діяльності, між потребою особистості в освіті та можливостями освіти задовольнити цю потребу вимагають утвердження нових підходів до організації навчального процесу в аграрних вищих навчальних закладах. Сьогодні першочерговим є пошук шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, розробка нових методів та організаційних форм взаємодії викладача і студента. Водночас життя доводить, що лише ті знання, до яких студент дійшов самостійно, завдяки власному досвіду, міркуванням і діям, стають справді міцним його здобутком.

Студент, не підготовлений до самостійного здобуття нових знань, не зможе розвинути в собі ці якості у процесі роботи. Саме тому актуальним завданням викладачів у роботі зі студентами є забезпечення не лише високого рівня професійних знань і вмінь студентів, оволодіння ними активними методами роботи, але й формування творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення і самоосвіти.

Самостійна робота – це не тільки виконання домашнього завдання. Це й самостійна робота в аудиторії під керівництвом викладача, й організація самостійної навчальної діяльності студента поза аудиторією. Плануючи самостійну роботу студента, викладач зобов'язаний створити відповідні умови для її виконання. Для цього потрібно підвищувати рівень мотивації виконання тієї чи іншої роботи, чітко визначати зв'язок цих робіт із майбутньою практичною діяльністю. Адже викладач чітко повинен розуміти, що студенти засвоюють лише те, чого хочуть навчитися.

Головною ознакою самостійної роботи є пріоритетність самостійності студентів за умови керівної ролі викладача. Отже, самостійну роботу можна визначити як форму активної пізнавальної діяльності, яку виконує один або група студентів за завданням викладача.

Заохочуючим моментом у проведенні самостійної роботи є можливість додаткового підвищення суми балів. Так, додаткові бали магістрам нараховуються за індивідуальну роботу, яка включає участь у студентських конференціях, олімпіаді, роботі гуртка, написанні патентів на корисну модель. За індивідуальну роботу для магістрів спеціальності «Цивільна безпека» за успішного її завершення нараховується 10 балів. Слід відмітити, що відвідування наукового гуртка з активною участю у написанні та захисті студентських наукових робіт на конференції є найпопулярнішими видами індивідуальної роботи. Такий підхід дозволяє забезпечити результативність вивчення дисципліни, а також підвищити професійну компетентність май-

бутніх фахівців. Доведено, що лише ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцними.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що застосування самостійної роботи допомагає формуванню у магістрів вміння отримувати знання шляхом саморозвитку, що є однією з умов підготовки фахівця з цивільної безпеки сучасного типу. Вважається доцільним використовувати різні види самостійної роботи магістрів із застосуванням проблемних питань, які вимагають тривалого пошуку та використання додаткової літератури, що сприяє розвитку пізнавальної діяльності й формуванню наукового світогляду.

Саме самостійна робота магістрів є одним з найважливіших критеріїв для оцінки уміння колективів кафедр користуватися своєю самостійністю в організації навчально-виховного процесу у вузі. Сьогодні позитивно може бути оцінена тільки така робота кафедр, що забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців з цивільної безпеки. На нашу думку, **подальшого вивчення потребує** проблема факторів, які впливають на ефективність організації самостійної роботи студентів.

Бібліографічний список.

1. Суліма Є. Невідкладні завдання системи вищої освіти на новому етапі Болонського процесу / Є. Суліма // Вища школа. – 2010. – №11. – С. 5-13.
2. Методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс] : навч. посібник / О. В. Малихін – Електрон. текстові дані. – К. : КНТ, 2014. – 262 с.
3. Князян М.О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Князян Маріанна Олексіївна. – Ізмаїл: 2007. – 445 с.
4. Туркіна М.В. Сутність поняття самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у психологічній та педагогічній літературі / М.В. Туркіна // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2011. – №5 (216). – С. 110-114.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / За ред. В.Г. Кременя. – Київ; Тернопіль, 2004. – 147 с.
6. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посібник / П.І. Сікорський. – К. : Європейський університет. – Видавництво європейського університету, 2006. – 127 с.

Yatsukh O.V., Burych K.O. Independent work of masters as a progressive form of preparation of specialists in civil security

Summary. The article shows that a properly organized independent work creates favorable conditions for the development of cognitive abilities of students and activation of their work in classes. The basic principles and principles of organization of independent work of students in higher educational institutions are described. The theoretical bases are grounded and the applied value of various forms of independent work in the current pedagogical activity is substantiated.

Key words: independent work, Bologna education, students, civil security.